

Evde Bakım Hemşirelerinde Kültürel Farkındalık

Cultural Awareness in Home Care Nurses

✉ EZGİ DEMİRTÜRK SELÇUK*

✉ HAVVA KARADENİZ**

ÖZ

Kültür, insanın bilişsel, duyuşsal, davranışsal etkinlikleri sonucunda ortaya çıkan değerler ve kuşaktan kuşağa aktarılan davranışlardır. Kültürün, ekonomi, beslenme, meslek, cinsiyet rolleri, kişisel hijyen, giyim, aile yapısı, nüfus politikası gibi faktörler üzerinde etkisi vardır. Kültür, insanların sağlık ve hastalığa ilişkin inançlarını, değerlerini ve sosyal tutumlarını da etkiler. Çeşitli kültüre sahip olan toplumlarda evde bakım hemşireleri, bakım verdikleri hastaların kültürel özelliklerini bilmeli ve bu özellikleri dikkate alarak bakımı planlamalıdır. Kültürel yönden uygun bakım, kültüri anlayıp bilgili olma, klinik becerilerle bütüncül bakım verme yönünde olmalıdır. Evde bakım hemşireleri aile ya da toplumun sağlığını koruma ve sürdürmede kültürel bilgilerini kullanmak zorunda kalabilir. Kültürel uygulamalar ve manevi inançlara göre yaşamlarını sürdüren bireylere, kaliteli ve nitelikli bakım verebilmek için, hemşirelerin kültürel farkındalığa sahip olması gerekir. Bu kültürel farkındalığa sahip olunamadığı zaman, kültürel çatışmalar, kültürel boşluk, kültürel şok, sağlık bakımında eşitsizliklere, iletişim bozukluklarına, ayrımcılığa neden olurken, verilen bakımın kalitesini ve bakım alan bireylerinde memnuniyetini de olumsuz yönde etkileyebilir. Bu derleme evde bakım hemşirelerinde kültürel farkındalığa dikkat çekmek amacıyla yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Evde bakım hemşiresi, farkındalık, kültür.

ABSTRACT

Culture is the result of cognitive, affective, behavioral activities of people and the behaviors transferred from generation to generation. Culture has an impact on factors such as economy, nutrition, occupation, gender roles, personal hygiene, clothing, family structure and population policy. Culture also affects people's beliefs, values and social attitudes about health and disease. In societies with various cultures, home care nurses should know the cultural characteristics of the patients they care for and plan their care taking these features into account. Culturally appropriate care should be to understand and understand the culture and to provide holistic care with clinical skills. Home care nurses may have to use their cultural knowledge to protect and maintain the health of the family or community. According to cultural practices and spiritual beliefs, nurses should have cultural awareness in order to provide quality and quality care to individuals who live their lives. When this cultural awareness cannot be achieved, cultural conflicts, cultural gap, cultural shock, health care inequalities, communication disorders and discrimination may affect negatively the quality of the care provided and the satisfaction of the caregivers. This review was made to draw attention to cultural awareness in home care nurses.

Keywords: Home care nurse, awareness, culture.

* E Demirtürk Selçuk, Öğr. Gör.
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Erzincan
Yazışma Adresi / Address for Correspondence:
Ezgi Demirtürk Selçuk, Öğr. Gör.
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Fatih Mahallesi
Recep Tayyip Erdoğan Bulvarı No:1 Erzincan / Merkez
Tel: 0 446 224 20 45 Fax: 0 446 224 26 46
e-posta:demirturkezi@gmail.com

** H Karadeniz, Dr. Öğr. Üyesi
Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı
Hemşireliği AD, Trabzon
e-posta: hkmumcu@yahoo.com

Kültür, bireyi doğduğu andan itibaren etkileyen, kuşaktan kuşağa aktarılan, insanın ortaya koyduğu ilgi, hukuk, sanat, töre, ahlak ve diğer tüm yetenek ve alışkanlıkları içeren bir bütündür. İnsanların en çok bağlı oldukları değerlerdir. Kültürü anlayabilme, yaş, cinsiyet, eğitim, din, sosyoekonomik durum ve eğitim gibi faktörlerden etkilenir.⁽¹⁾ Bu sosyokültürel faktörler hastanın inançlarını, yaşam tarzlarını ve sağlık davranışlarını sergilemede rol oynayabilir. Sağlıklı iletişim, etkileşim ve bakım verme hasta ve sağlık bakımı sağlayıcılar arasında sosyokültürel geçmişlerinde farklılıklar gösterdiğinde (Örneğin, dil engelinin olması) bakımın niteliği olumsuz etkilenebilir.⁽²⁾

Kültür spesifik ve bireysel olduğu için hemşireliğin temelinde de kültürel olgu vardır. Hemşireler çağdaş sağlık hizmeti sağlayıcıları oldukları için kültürel değerlendirmelerin yapılmasında ve kültürel olarak uygun bakımın verilmesinin farkında olmalıdırlar. Küreselleşme ile artan kültürel çeşitlilik sonucu her hasta değerlerini, kendi inançlarını, geleneklerini, davranışlarını etik ve ahlaki bakış açılarının yanı sıra bireysel tarih, politik ve ekonomik koşullarını da beraberinde getirir. Bu farklılıklar yanlış anlamalara, çatışmalara, olumsuz tutumlara, etnosentrizme, ayrımcılığa ve klişeleşmeye yol açabilir. Bireyin sağlığını ve refahını olumsuz etkileyebilir. Bunu önlemek için bireyin kültürünün farkında olunmalı ve sağlık gereksinimlerinin belirlenmesi gerekmektedir.^(3,4) Kültürler arası bakım, kaliteli sağlık hizmeti sağlama ve çeşitli hastalarla etkili iletişim kurma becerisini içerir. Bu nedenle birey, aile ve toplumu kültürel gereksinimlerinin karşılanıp, verilen bakım sonucu olumlu sağlık çıktıları alabilmek için kültürel bilgi ve becerilere sahip hemşirelerin yetiştirilmesi önemlidir.^(2,5) Sonuç olarak, ülkemizde hemşirelik lisans ve lisansüstü eğitimlerde kültürel yeterlik ve hemşirelik dersleri verilmektedir. Ayrıca Uluslararası Hemşireler Birliği'nin etik kodlarında, hemşireliğe gereksinimin evrensel olduğunu hatta hemşirelik alanında herhangi bir ırk, inanç, siyasal veya sosyal düzen ayrımı gözetmeksizin hastalara bakılacağı belirtilmektedir.⁽⁵⁾

Evde bakım, koruyucu, tedavi ve rehabilite edici sağlık bakımının etkili biçimde sürdürülmesini sağlayan, birey ve aile bireylerine yaşadıkları ortamda verilen sağlık bakım hizmetleridir.⁽⁶⁾ Bakım alan her birey ve aile farklıdır, kendilerine özgü özellikleri vardır. Evde bakım hemşireleri hastanın sorununa yönelik girişimler de bulunurken bireyin sahip olduğu kültüre uygun bakım vermelidir. Evde bakım hizmeti alan ailenin kültürel olarak sağlık sorunu, uygulanacak tedavi ve bakım algılayışı farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların bilinmesi bakımın niteliğini de sonucunu da etkilemektedir.⁽⁷⁾

Hemşirelik ve Kültürel Farkındalık

Dünyada küreselleşme ile birlikte çok kültürlü nüfus yapıları ortaya çıkmaktadır.⁽²⁾ Bu durum bireyler arasındaki sosyal ilişkiler ve sosyal etkileşimi de değiştirmektedir.⁽⁸⁾ Kişinin kendi kültürel ve geçmiş yaşamını araştırması, farklı kültürler arasındaki benzerlik ve farklılıkları anlayabilmesi, kültürel farkındalıktır.⁽⁹⁻¹¹⁾ Kültürel farkındalık, kişinin kendi kültürel

sağlık inançlarına ve değerlerine dair neyi neden yaptığını anlayabilmesini sağlamaktadır.⁽¹²⁾

Hastalık ve sağlık kavramları kültüre göre değişmektedir. Farklı kültürleri tanımayan, öğrenmeyen bir hemşire, kendi kültüründen olmayan davranışları yanlış yorumlayabilir.⁽¹³⁻¹⁵⁾ Bireyin anlaşılmasını iletişim bozukluklarına, kültürel çatışmalara, sağlık bakımında oluşacak eşitsizliklere, ayrımcılığa, ırkçılığa ve kalıplaşmış yargılara neden olarak hastaya yarar yerine zarar verebilmektedir.^(16,5) Hemşire kültürel durumlardaki farklılıklardan haberdar olmalıdır. Her bireyin inançlarına ve kültürüne duyarlı, dikkatli ve saygılı davranmak hemşirenin sorumluluğudur. Hastanın kültürünü anlama, tedavi etmede etkili bir yoldur.⁽¹⁵⁾ Kültürel açıdan yetkin bir hemşirelik bakımı sağlamak için, bireylerin sağlık inançlarının ve kültürel gereksinimlerinin farkında olarak kültürel bilgi, tutum ve becerilerini kullanarak değerlendirmesi ile sağlıkta eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Hemşire bakım verirken empatik, saygılı ve etkili sağlık hizmeti sunarak uygulamalarında kültürel aşışılama, cinsiyetçilik, sınıfçılık, ırkçılık, kültürel dayatmadan uzak bir bakım sağlamalıdır.⁽¹⁷⁾ Hemşireler kültürel yönden kendilerini geliştirebilmeleri için, kültürel içerikli bakım sağlayan yeni yollar araştırmalı, kültürün sağlık-hastalık tanımlarını nasıl etkilediğini anlamalı ve farklı kültürdeki bireylere yönelik verilen bakımın kaliteli olmasını sağlamalıdır.⁽¹⁸⁾ Hemşireler farklı inancı ve kültürü olan hastalarla etkili iletişim geçme ve bütüncül bir bakım verme sorumluluğuna sahiptirler.^(14,19) Hastanın kendi kültürüne ve değerlerine saygı duyulma hakkı vardır. Hemşirenin de kültürü, değerleri, inançları vardır ve verilen bakımın kalitesini etkileyebilir.⁽²⁰⁾ Eğer hemşire etkili bakım sunmak istiyorsa mesleki bilgi ve uygulamalarının yanında entelektüel ve analitik becerilere de sahip olmalı, hastaya uygun bakım vermelidir.⁽⁵⁾ Madeleine Leininger kültürel yeterli hemşirelik bakımını, bireyin kültürüne uygun bir bakım verme olarak tanımlamıştır.⁽²¹⁾ Leininger kültüre özgü bakımın bireyin memnuniyetini ve klinik etkiyi artırdığını ve hızlı iyileşmesine katkı sağladığını belirtmiştir.⁽¹³⁾ Yani farklı kültürel geçmişlerden gelen bir bireyin, ailenin veya topluluğun kültürüne uygun etkili bir şekilde bakım verme, sağlık çıktılarını olumlu yönde etkileyecektir.⁽¹¹⁾ Bu nedenle bakım verirken bireyin kültürel farklılıkları ve benzerlikleri dikkate alınmalı, kültürüyle ilgili bilgi edinilmeli, kültürel farklılıklara duyarlı olunmalıdır.⁽²²⁾

Evde Bakım Hemşireliği ve Kültürel Farkındalık

Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'te, "Evde bakım hemşiresi yatağa bağımlı veya kendi gereksinimlerini bir başkasının desteği olmaksızın karşılayamayacak durumda evde bakım gereksinimi olan bireylere hemşirelik hizmetlerinin sunumundan sorumludur." denilmektedir.⁽²³⁾ Ev ortamını fiziksel özellikler yönünden değerlendirerek hastanın rahat uyku ve dinlenmesini sağlar. Evde bakım hemşiresi hasta, aile ve bakım vericiye yönelik, akut, kronik ve terminal dönemdeki hastalara hemşirelik hizmetlerini planlar, uygular ve denetler. Bakım verirken profesyonel bakım kararları alabilen, hastaların gereksinimine

uygun bakım planlayan, bireyin sağlığına ulaştırmak için toplumda birey ve aileler ile sürekli birlikte olan hemşirelerdir. Hasta ve aileye günlük yaşamda gerekli olan uygulamaları gösterir ve geri bildirim alır. Hasta ve ailenin kültürel geçmişini, ekonomik durumunu, etnik yapısını, kişisel tercihlerini dikkate alarak verdiği bakımda düzenlemeler yaparlar.⁽²⁴⁾

Evde bakım hemşireliğinin temeli; bireyin var olan sağlığının korunması, geliştirilmesi, hastalığın önlenmesidir. Evde bakım hemşiresi ev ziyaretlerinde saptamış olduğu sorunlara yönelik bakım verme, değerlendirme yapma, yapılan uygulamaları izleme, fizik muayene yöntemlerini kullanabilme, etkili iletişimi sağlayabilmektedir. Evde bakım hizmetlerinde hemşireler temel rollerinden olan "bakım verici" rolünü uygularlar. Çeşitli hasta popülasyonları ile karşılaşır ve hastaların kendi kültürel farklılıkları olduğu bilincinde olmalıdırlar. Bu kültürel farklılıklar bireylerin sağlık, hastalık, iyilik durumlarını etkilemektedir.^(22,25) Hemşireler genel bir bakımdan çok bireysel farklılıkları göz önüne alıp, kültüre özgü bir bakım ile bireyin gereksinimlerini karşılayabilirler.⁽²⁶⁾

Demografik, ekonomik ve teknolojinin değişmesi ve hastaların evde olabildiğince uzun süre kalma isteği nedeniyle evde bakım talebi artmaktadır.⁽²⁷⁾ Evde bakım hizmeti, bireyin yaşadığı ortamda tıbbi hizmetlerin sosyal hizmetlerle bütünleştirilerek sunulması, hastalık ve sakatlıkların etkisini en aza indirip, hastaların bağımsızlık düzeylerinin yükseltilmesi, ailesi ve çevresiyle iletişimini sürdürmesini sağlamaktadır. Bireyin, ailenin ve toplumun bedensel, ruhsal ve sosyal sağlığının korunması ve geliştirilmesi evde bakım hizmetleri tarafından sağlanmaktadır.⁽²⁸⁾

Evde bakım hemşirelerinin farklı ülkelerden, etnik gruplardan veya kültürel geçmişlerden gelen hastalarla karşılaşma olasılıkları fazladır. Kültürü anlamak bireyin sağlık değerleri, davranışları, inançlarını anlamının temelini oluşturmaktadır.⁽²⁹⁾ Güvenli ve etkili hemşirelik bakımı sağlamak için, hemşirelerin bir hastanın hastalık ve sağlık algısını anlamak ve buna yanıt vermek için hastanın dil, dünya görüşü, kültürel, sosyal, ekonomik ve diğer faktörlerden kültürel yetkiye sahip olmaları gerekir.⁽³⁰⁾ Evde bakım hemşireleri, hastaların evlerinde optimal sağlık sonuçlarını destekler. Hastaların öz bakımlarını yapabilececeklerini artırmak, rehabilitasyon ve hastaneye geri dönüşlerini azaltmak için bireye bakım verirler.⁽³¹⁾ Hemşireler bakım verdikleri hastalarla iyi bir iletişimi başlatma ve kültürel değerlendirme yapmalıdırlar. Bireyi bir bütün olarak kabul ederek kültürüne uygun bakım vererek evde bakımın güvenliğini artırmalıdırlar.⁽³²⁾ Evde bakım hizmeti sunan hemşireler, hastanın yakınmaları, hastaneye yatış süresi ve sonrası dönemi kapsayan bilgileri toplamalı, kayıt altına almalı, hasta ve ailesini tanımalıdır. Evde bakım sürecinde hemşirenin yürüteceği fonksiyonları hemşirelik sürecine göre düzenlenmelidirler.⁽⁶⁾

Hemşireler bakım verirken farklı bir kültürel uygulama ile karşılaştıkları zaman yargılamadan, önyargı oluşturmadan bu davranışların nedenlerini açıklaması için bireye fırsat vermelidir. Hastanın sağlığına uygun olmayan bir davranış görüldüğü za-

man uygun bir dille anlatılmalıdır. Yapılacak uygulama için hem hemşirenin hem de hastanın hemfikir olması sağlanmalıdır. Örneğin, uzun süreli yatak istirahati sonucunda bası yarası oluşan hasta evde bakım hemşiresine daha önceden büyüklerinin kullandığı karışım ile yara bakımının yapılmasında ısrarcı olmaktadır. Hemşire tarafından durum değerlendirildiğinde hastanın yarasında herhangi bir enfeksiyon olmadığı, yalnızca bakım işlemlerinin yapılmasının yeterli olacağı belirlenmiştir. Hemşire hasta yakınları ile çatışmaya girmeden bu karışımın içinde ne olduğunu bilmediğini, cilde zarar verebileceğinden dolayı kullanılmaması gerektiği konusunda açıklama yapmaktadır. Başka bir örnekte evde bakım hemşiresi ziyareti sırasında hastasının karışım halinde olan su içtiğini fark etmiştir. Hemşire suyu nasıl hazırladıklarını sorduğunda, büyüklerinden öğrendiklerini, içinde sarımsak, ısırgan otu ve zencefilin de bulunduğu bir karışım olduğunu öğrenir. Hemşire hasta yakını ile tartışmaya girmeden hastanın kan sulandırıcı kullandığını, sarımsak, ısırgan otu ve zencefilin kandaki pıhtılaşmayı azalttığından kullanmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Hemşirelerin toplumun istediği düzeyde sağlık hizmeti sunabilmesi, sunduğu hizmetlerin toplum tarafından kabul edilmesi, toplumun katılımının sağlanması ve eğitilebilmesi için toplumun kültürel özelliklerini bilmesi gerekir. Bu amaçla yaşanan bölgenin kültür, değer, inanç ve geleneklerini dikkate alan, sorunun önemini ve kişilerin farkındalıklarını artıran, konuya ilgi duymalarını ve bilgilenmelerini sağlayan sağlık eğitim programları yapılmalıdır.⁽³³⁾ Farklı kültürel yapıya sahip bireylerin gereksinimlerini anlamak ve sunmak, eşitlik çerçevesini uygulamak ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik stratejiler dikkate alınmalıdır.⁽³⁴⁾ Hemşirelerin, kültürel özelliklerin sağlığı ve sağlık bakımını nasıl etkilediğini öğrenebilmeleri için, farklı kültür grupları ile çalışmalar ve toplumda araştırmalar yürütmelerine fırsat verilmelidir.⁽¹⁴⁾ Evde bakım hemşireleri kültürel açıdan duyarlı bakım yapabilmeleri için kültürel farkındalıklarını geliştirmelidir.

Sonuç

Kültür, insanın bilişsel, duyuşsal, davranışsal etkinlikleri sonucunda ortaya çıkan değerler ve kuşaktan kuşağa aktarılan davranışlardır. Kültür, insanların sağlık ve hastalığa ilişkin inançlarını, değerlerini ve sosyal tutumlarını etkiler. Evde bakım hemşirelerinin, içinde buldukları topluma istenilen düzeyde bakım verebilmeleri için bireylerin sağlık ve hastalık davranışlarına neden olan kültürel özellikleri bilmeleri önemlidir. Bireylerin kendi kültürlerine uygun yaptıkları geleneksel inanç ve uygulamalardan zararlı olanların değiştirilmesi, yararlı olanların desteklenmesi ancak bu kültürel özelliklerin bilinmesi ile sağlanabilir. Bu nedenle evde bakım hemşireleri, nitelikli bakım verebilmeleri için kültürel farkındalığa sahip olmanın hasta bakımı için önemini anlamalı ve kendilerini geliştirmelidirler.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.	Peer-review: Externally peer-reviewed.
Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.	Conflict of Interest: No conflict of interest was declared by the authors.
Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını açıklamıştır.	Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.
© Telif Hakkı 2020 Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Semahat Arsel Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Merkezi (SANERC). Logos Tıp Yayıncılık tarafından yayınlanmaktadır.	
© Copyright 2020 by Koç University School of Nursing Semahat Arsel Nursing Education and Research Center (SANERC). This Journal published by Logos Medical Publishing.	

KAYNAKLAR

- Sadri HA, Flammia M. Intercultural communication: A new approach to international relations and global challenges. NY: The Continuum International Publishing Group; 2011.
- Marshall JK, Cooper LA, Green AR. Residents attitude, knowledge, and perceived preparedness toward caring for patients from diverse sociocultural backgrounds. *Health Equity*. 2017;1(1):43-9. doi: 10.1089/heap.2016.0010.
- Lin MH, Chang TH, Lee YH, Wang PY, Lin LH, Hsu HC. Developing and validating the Nursing Cultural Competence Scale in Taiwan. *PLoS One*. 2019;14(8):e0220944. doi: 10.1371/journal.pone.0220944.
- Almutairi AF, Adlan AA, Nasim M. Perceptions of the critical cultural competence of registered nurses in Canada. *BMC Nurs*. 2017;16:47. doi: 10.1186/s12912-017-0242-2.
- Temel AB. Kültürler arası (çok kültürlü) hemşirelik eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2008;11(2):92-101. Available from: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/29413>
- Sayan A. Günümüzde evde bakım. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2004;7(3):91-6. Available from: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/29246>
- Ewers M. The advent of high-tech home care in Germany. *Public Health Nursing*. 2002;19(4):309-17. doi: 10.1046/j.1525-1446.2002.19411.x.
- Masini EB. Towards multicultural societies: The European experience. *Current Sociology*. 2011;59(2):229-37. doi: 10.1177 / 0011392110391158.
- Rozaimie A, Shuib A, Ali AJ, Ooi B, Siang C. Multicultural awareness for better ways of life: A scale validation among Malaysian undergraduate students. Paper presented at: 2nd International Conference on Business and Economic Research Proceeding. 2011 p. 1174-9. Available from: <https://www.researchgate.net/publication/254399430>.
- Üstün E. Öğretmen adaylarının kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezlik düzeylerini etkileyen etmenler. [master's thesis]. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2011.
- Campinha-Bacote J. The Process of cultural competence in the delivery of health care services: A model of care. *Journal of Transcultural Nursing*. 2002;13(3):181-4. doi: 10.1177/10459602013003003.
- Deborah L. Flowers RN. Culturally competent nursing care a challenge for the 21st century. *Critical Care Nurse*. 2004;24(4):48-52. doi: 10.4037/ccn2004.24.4.48.
- Tortumluoğlu G. Transkültürel hemşirelik ve kültürel bakım modeli örnekleri. *Celal Bayar Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2004;8(2):47-57. Available from: <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1030.pdf>
- Tanrıverdi G. Hemşirelerde kültürel yeterliliği geliştirmeye yönelik yaklaşım ve öneriler. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2017;25(3):227-36. Available from: <https://fnjn.org/en/approaches-and-recommendations-for-improving-the-cultural-competence-in-nursing-16681>
- Lifshitz A. Cultural awareness: A prescription for more effective medicine. *MedGenMed*. 2006;8(1):17. PMID: 16915147.
- Pehlivan S, Yıldırım Y, Fadiloğlu Ç. Kanser, kültür ve hemşirelik. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2013;4(4):168-74. Available from: http://acibadem.dergisi.org/uploads/pdf/pdf_AUD_205.pdf
- Üzar-Özçetin YS, Tee S, Kargın M. Achieving culturally competent cancer care: A qualitative study drawing on the perspectives of cancer survivors and oncology nurses. *Eur J Oncol Nurs*. 2020;44:101701. doi: 10.1016/j.ejon.2019.101701.
- Aktaş YY, Uğur HG, Orak OS. Hemşirelerin kültürler arası hemşirelik bakımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*. 2016;8:120-8. Available from: <http://www.guvenplus.com.tr/images/buyuk/HEMSIRELIK-08.pdf#page=135>
- Chen J, Wang Y. Cultural competence experiences which chinese nurses have in Finland. 2015. Available from: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201501211480>.
- Ludwick R, Silva MC. Ethics: Ethical challenges in the care of elderly persons. *OJIN*. 2003;9(1). Available from: <http://ojin.nursingworld.org/MainMenuCategories/ANAMarketplace/ANAPeriodicals/OJIN/Columns/Ethics/EthicalChallenges.html>
- Leininger M. Culture care theory: A major contribution to advance transcultural nursing knowledge and practices. *J Transcult Nurs*. 2002;13(3):189-92. doi:10.1177/10459602013003005.
- Giger JN, Davidhizar R. The Giger and Davidhizar Transcultural Assessment Model. *J Transcult Nurs*. 2002;13(3):185-8. doi: 10.1177/10459602013003004.
- Hemşirelik yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. T.C. Resmi Gazete; 19 Nisan 2011. Sayı: 27910. Available from: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm>
- Fadiloğlu Ç. Evde sağlık ve bakım. 1st ed. Fadiloğlu Ç, Ertem G, Şenuzant AF, editors. Ankara: Göktuğ Yayıncılık; 2013. p. 3-23.
- Ceylantekin Y, Öcalan D. Hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalığı ve kültürler arası hemşirelik dersine yönelik düşünceleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2016;5(4):45-53. Available from: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/371616>
- Woods M. Cultural safety and the socioethical nurse. *Nursing Ethics*. 2010;17:715-25 doi: 10.1177/0969733010379296.
- Hellwig K. Alternatives to restraints: What patients and caregivers should know. *Home Healthc Nurse*. 2000;18(6):395-403. PMID: 11951300.
- Ersin F, Bahar Z. Odak grup görüşmeleri ve kültürel bakım farklılık-evrensellik teorisi ilişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Eğitim Dergisi*. 2013;6(3):172-5. Available from: <http://deuhyoedergi.org/index.php/DEUHYOED/article/view/5/399>
- Ariifi K, Beng K. Cultural health beliefs in rural family practice: A Malaysian perspective. *Aust J Rural Health*. 2006;14(1):2-8. doi: 10.1111/j.1440-1584.2006.00747.x.
- Calvillo E, Clark L, Ballantyne JE, Pacquiao D, Purnell LD, Villarruel AM. Cultural competency in baccalaureate nursing education. *J Transcult Nurs*. 2009;20(2):137-45. doi: 10.1177/1043659608330354.
- Barrett D, Secic M, Borowske D. The Gatekeeper program: Proactive identification and case management of at-risk older adults prevents nursing home placement, saving healthcare dollars program evaluation. *Home Healthc Nurse*. 2010;28(3):191-7. doi: 10.1097/01.NHH.0000369772.41656.4e.
- Romagnoli KM, Handler SM, Ligons FM, Hochheiser H. Home-Care nurses' perceptions of unmet information needs and communication difficulties of older patients in the immediate post-hospital discharge period. *BMJ Qual Saf*. 2013;22(4):324-32. doi: 10.1136/bmjqs-2012-001207.
- Özkan S, Yılmaz E. Hasta yakınlarının organ bağı ile ilgili bilgi ve tutumları. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. 2009;11(5):18-27. Available from: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/198200>
- Crawley LM. Racial cultural and ethnic factors influencing end-of-life care. *J Palliat Med*. 2005;8(1):58-69. doi: 10.1089/jpm.2005.8.s-58.